

УДК 658.14:332.1

Л.В.Голишевська, О.Ю.Мойсеєва,
Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця

СУТЬ ТА РОЛЬ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК У ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Проведено дослідження економічної сутності податку на прибуток. Розглянуто зміни норм оподаткування прибутку підприємств у Податковому Кодексі.

Проведено исследование экономической сущности налога на прибыль. Рассмотрены изменения норм налогообложения прибыли предприятий в Налоговом Кодексе.

A study of the economic substance of tax. The change of the Corporate Income Tax rules in the Tax Code.

Ключові слова: податок на прибуток, об'єкт оподаткування, ставка податку, база оподаткування, амортизаційні відрахування.

Вихід України з тривалої економічної кризи за умов переходу до ринкових відносин і суттєвого розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності неможливе без зміцнення фінансового стану суб'єктів господарювання всіх форм власності в усіх сферах діяльності. Саме в такий період податкова система є одним з найважливіших економічних регуляторів, основою фінансово-кредитного механізму державного регулювання економіки.

Ефективність податкової системи є передумовою вирішення соціальних і економічних завдань, а також інших функцій, які виконує держава на даному етапі історичного розвитку. З фіскальної точки зору важливим є достатність доходів, які отримує держава, з економічної – який вплив вона через податкову політику здійснює на економічний розвиток.

Значний внесок в наукове та практичне дослідження проблем податку на прибуток підприємства зробили такі українські та російські вчені та практики: В.Ткаченко, З.Варналій, М.Баканов, М.Білик, А.Циганов, В.Мірошнеченко, І.Мунтян, С.Вечканов, О.Бондаренко, І.Вакуліч, Л.Гаєвська, Ю.Іванов, О.Десятнюк, Ф.Ярошенко та інші.

Тема дослідження є актуальною, тому що питання оподаткування прибутку підприємств турбують усіх. Зараз майже всі в один голос стверджують, що підприємства просто «гинуть» під податковим тягарем. Основними проблемами оподаткування підприємств, які досліджували вчені, є: специфіка прямого податку на прибуток, головні джерела фінансування розвитку виробництва, непряме оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, оподаткування підприємницької діяльності тощо.

Дослідження теоретичних основ, з'ясування понять, принципів, значення податку на прибуток, висвітлення проблем і шляхів вдосконалення податку на прибуток у Податковому Кодексі.

Прибуток являє собою мету фінансово-господарської діяльності, кінцевий результат грошово-кредитної, маркетингової, інвестиційної та промислово-виробничої політики підприємства. Поява прибутку безпосередньо пов'язана з

появою категорії "витрати виробництва".

Прибуток – це та частина вартості продукту, що реалізується підприємством, яка залишається після покриття витрат виробництва. Підприємство одержує прибуток після того, як втілена у створеному продукті вартість пройде відповідну стадію обороту і набере грошової форми. Отже, об'єктивна основа існування прибутку пов'язана з необхідністю первинного розподілу додаткового продукту. Однак прибуток включає і частину вартості необхідного продукту. Прибуток підприємств сфери матеріального виробництва – це частина національного доходу, що в результаті його первинного розподілу набирає форм чистого доходу підприємств. Таким чином, прибуток є об'єктивною економічною категорією. Тому на його формування впливають об'єктивні процеси у сфері виробництва і розподілу суспільного продукту, національного доходу [4, с.94].

Податок на прибуток підприємств розглянемо виходячи з Податкового кодексу, який був прийнятий 02.01.2011 року і згідно з яким платниками податку з числа резидентів є суб'єкти господарювання, тобто юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами. Платниками податку з числа нерезидентів є юридичні особи, що створені в будь-якій організаційно-правовій формі, та отримують доходи з джерелом походження з України, за винятком установ та організацій, що мають дипломатичні привілеї або імунітет згідно з міжнародними договорами України [2, с.65].

У Податковому кодексі об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат звітного податкового періоду; дохід (прибуток) нерезидента, що підлягає оподаткуванню згідно зі статтею 160 цього Кодексу, з джерелом походження з України. Згідно з Податковим кодексом основна ставка податку становить 16% [2, с.66].

Аналізуючи основи Податкового кодексу, найбільшою новацією стала саме реформа податку на прибуток. Зміни стосуються не лише ставки податку, а й порядку його адміністрування. Розділ III «Податок на прибуток підприємств» є досить збалансований. З одного боку, він знижує фіскальний тиск на підприємства та зменшує витрати на ведення податкового обліку. З іншого – дозволяє уряду перекрити найбільш поширені схеми мінімізації оподаткування. Ефективність цих нововведень буде залежати від того, чи виведуть податківці з тіні прибуток потужних підприємств.

Розглядаючи положення Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 1997 року, в схемі нарахування податку були деякі недоліки. Тоді уряд вважав, що податок на прибуток недостатньо ефективний у фіскальному сенсі. Більшість підприємств, використовуючи прогалини у законодавстві, навчилася легально мінімізувати нарахування податку на

прибуток майже до нуля. Існує низка схем, застосування яких дозволяє штучно звузити базу оподаткування. У даному питанні в Податковому кодексі зроблено кілька перспективних кроків для підвищення фіскальної ефективності цього податку [1,с.34].

По-перше, зниження номінальної ставки податку. Щоправда, враховуючи значний дефіцит бюджету, в остаточному варіанті Кодексу уряд заклав для перших етапів менш стрімку динаміку зниження, ніж було спочатку задекларовано [5,с.2].

Перший варіант передбачав різке зниження ставки у 2011 році - відразу на 5 відсоткових пунктів. За розрахунками Національного інституту стратегічних досліджень держбюджет-2011 втратив би 8 мільярдів гривень. Відтак менш стрімке зниження податку можна назвати цілком обґрунтованим. У 2011 році ставка зменшиться лише на 2 відсоткові пункти.

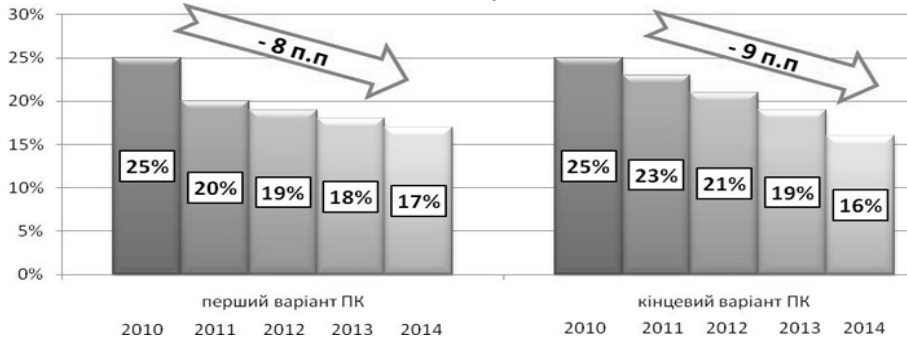

Рис. 1. Зміна намірів щодо зниження ставки податку на прибуток

У результаті зниження ставки податку до 16% Україна буде мати одну з найнижчих номінальних ставок. Найнижчі ставки у ЄС застосовуються переважно у країнах Центрально-Східної Європи як наслідок конкуренції – змагання країн за залучення капіталу через формування максимального сприятливого податкового режиму [5,с.3].

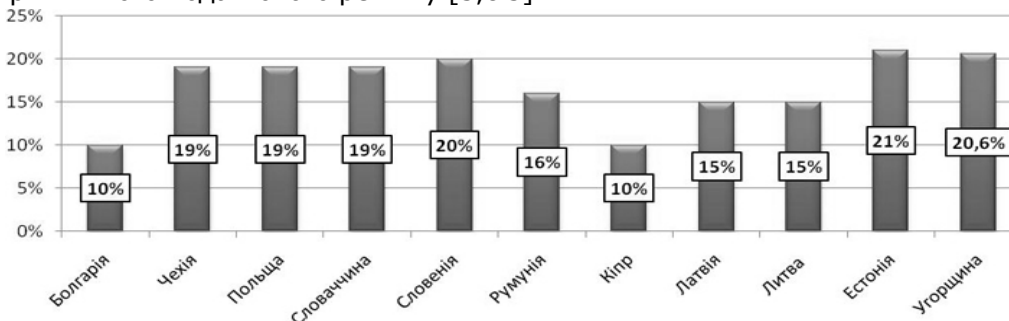

Рис. 2. Ставка податку на прибуток у деяких країнах ЄС

По-друге, автори Податкового кодексу спробували зблизити бухгалтерський та податковий обліки. Визначення прибутку для оподаткування буде відбуватися на основі даних бухгалтерського обліку з урахуванням тимчасових

і постійних податкових різниць, методику обліку яких хочуть затвердити до 1 квітня 2011 року.

По-третє, змінюється метод визнання доходів та витрат. Однак Податковий кодекс встановив, що при визначенні дати отримання доходів чи здійснення витрат застосовується метод нарахувань, тобто за датою переходу права власності на товар або за датою підписання акта в разі надання послуг, незалежно від фактичного надходження коштів. База оподаткування буде включати ще не отримані кошти, тобто підприємства платитимуть податок з прибутку, якого ще не існує. Тут багато що буде залежати від затвердженої методики обліку тимчасових та постійних податкових різниць.

По-четверте, Податковий кодекс розширює базу оподаткування за рахунок заборони віднесення окремих витрат до таких, що враховуються для визначення бази оподаткування податку на прибуток [2, с.66-71].

По-п'яте, змінюються правила визначення амортизаційних відрахувань. Кодекс запроваджує розподіл основних засобів та інших необоротних активів за 16-ма групами. Передбачено п'ять методів нарахування амортизації.

Проте у Податковому кодексі є певні недоліки. Попри наближення податкового обліку до бухгалтерського, його ведення все ще залишається надто громіздким і затратним. Проте, доки влада не створить умов для того, щоб підприємства самі були зацікавлені декларувати прибуток, їх бухгалтери будуть знаходити нові й нові прогалини у законодавстві для мінімізації оподаткування. Відповідно, уряду доведеться вносити додаткові законодавчі обмеження, ще більше ускладнюючи адміністрування податку.

Знайти компроміс з підприємцями можна лише через встановлення балансу між додатковими обмеженнями для платників єдиного податку і новими можливостями для тих із них, хто займається малим бізнесом.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко В.О. Аналіз впливу податків за рахунок собівартості продукції на економічний результати діяльності підприємства / В.О.Ткаченко // Економіка підприємства. – 2010. – №11. – С.34-37.
2. Податковий Кодекс України від 02.01.2011р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України. – №283/97-ВР від 22.05.1997р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Олійник Н.Т. Державна податкова політика України/Н.Т.Олійник // Вісник НАДУ. – 2010. – №12. – С.94-101.
5. Молдаван О.Т. Податок на прибуток: на що чекати бізнесу / О.Т.Молдаван // Економічна правда. – 2010. – №12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2010/12/8/261230/>